

Zmeny v portfóliách finančných nástrojov bánk v zmysle IFRS 9

Changes in the portfolios of financial instruments of banks in accordance with IFRS 9

Mária Schwarzová, Viera Malacká

Abstrakt

Komerčné banky Európskej únie pri prezentácii svojej finančnej situácie vychádzajú z požiadaviek, ktoré stanovuje Rada pre medzinárodné účtovné štandardy (IASB). IFRS 9 - Finančné nástroje je dlhodobý projekt v oblasti finančných nástrojov, ktorý IASB vydala v roku 2009 a prvý krát sa mal aplikovať od roku 2013. Vzhľadom k tomu, že problematika je veľmi závažná, jeho záväzné prijatie do praxe sa postupne posúvalo. Štandard IFRS 9 mení najmä posudzovanie finančných nástrojov v oblasti ich zaradenia do portfólií a oceňovanie finančných nástrojov. Cieľom príspevku je prezentovať hlavné zmeny v portfóliách finančných nástrojov bánk v krajinách Európskej únie od roku 2018. Príspevok sa zameriava aj na oceňovanie finančných nástrojov v dôsledku prijatia IFRS 9.

Kľúčové slová:

Finančné nástroje, portfóliá finančných nástrojov bánk, IFRS 9, IAS 39, oceňovanie finančných nástrojov

Abstract

Commercial Banks of the European Union when presenting their financial situation are based on the requirements set by the International Accounting Standards Board (IASB). IFRS 9 Financial Instruments is a long-term project in the area of financial instruments that the IASB issued in 2009 and has been applied for the first time since 2013. Due to the fact that the issue is very serious, its binding admission into practice has gradually shifted. In particular, IFRS 9 amends the measurement of financial instruments in the area of their portfolios and the valuation of financial instruments. The aim is to present major changes in the portfolios of financial instruments of banks in the European Union countries since 2018. The contribution also focuses on the valuation of financial instruments as a result of the adoption of IFRS 9.

Keywords:

Financial Instruments, Portfolios of Financial Instruments of Banks, IFRS 9, IAS 39, Valuation of Financial Instruments

JEL Classification: G21, G28, E44, E47

Úvod

Vychádzajúc z požiadaviek medzinárodných štandardov pre finančné vykazovanie je potrebné každý finančný nástroj posúdiť a následne zaradiť do príslušného portfólia. Posudzovanie a zaradenie do portfólií vychádza z obchodných podmienok, zo spôsobov dohodnutia uskutočnenia obchodov, z finančného vyrovnania a iných okolností vyplývajúcich z charakteru konkrétnej obchodnej transakcie. Finančné nástroje komerčných bánk predstavujú obchodnoprávne vzťahy, na základe ktorých vzniká finančný majetok u jednej zmluvnej strany a finančný záväzok alebo kapitálový nástroj u druhej zmluvnej strany. Ich zaradenie do príslušného portfólia má vplyv na celkovú finančnú situáciu komerčnej banky. Intenzívne pôsobenie rizík v krajinách Európskej únie, aj vo svete spôsobuje tlak na vykazovanie finančných nástrojov s ohľadom na ich znehodnotenie. Znehodnocovanie finančných nástrojov môže byť spôsobené internými a externými faktormi. IFRS 9 sa zameriava na posúdenie nielen vplyvu interných faktorov, ale aj na posúdenie vplyvu makroekonomických rizík na finančné nástroje. Nepriaznivý vývoj makroekonomických ukazovateľov a celkovej ekonomiky krajiny môže mať nepriaznivý vplyv na znehodnocovanie finančných nástrojov komerčných bánk, čo ovplyvňuje celkovú ekonomickú a finančnú situáciu krajiny. Ak je finančný majetok komerčných bánk vystavovaný vyššiemu riziku, dochádza k jeho znehodnocovaniu, čo má za následok zvýšenú tvorbu opravných položiek. Štandard IFRS 9 IASB spracovala v roku 2009, avšak jeho prijatie komerčné banky odsúvali, vzhľadom k tomu, že podmienky jeho uplatnenia predstavovali dlhodobý proces. Podstatné zmeny nastanú pri vykazovaní finančných nástrojov vo forme dlhových cenných papierov, ktoré budú zaradené do nových portfólií oceňovaných reálnou hodnotou v zmysle IFRS 9.

1. Požiadavky na vykazovanie finančných nástrojov v zmysle IAS 39

Vychádzajúc z požiadavky vyplývajúcej z uplatňovania medzinárodných účtovných štandardov v zmysle IAS 39 - Finančné nástroje - účtovanie a oceňovanie [1] sú finančné nástroje vo forme finančných aktív oceňované a klasifikované do štyroch portfólií, ktoré ovplyvňujú ich požiadavky na vykazovanie :

- a) finančné nástroje vykazované v reálnych hodnotách cez výkaz ziskov a strát,
- b) finančné nástroje držané do splatnosti,

- c) finančné nástroje vo forme úverov a pohľadávok,
- d) finančné nástroje k dispozícii na predaj.

1. 1 Finančné nástroje vykazované v reálnych hodnotách cez výkaz ziskov a strát

Finančné nástroje vykazované v reálnych hodnotách cez výkaz ziskov a strát sú aktíva, ktoré komerčná banka pri kúpe zatriedila do portfólia určeného na obchodovanie, alebo sú to aktíva, ktoré boli priamo určené na obchodovanie. Finančné aktíva určené na obchodovanie sú napr. deriváty, cenné papiere. Ocenenie v reálnej hodnote znamená oceňovanie trhovou cenou, kde pri následnej zmene reálnej hodnoty dochádza k zmene výšky ocenenia oproti predchádzajúcemu oceneniu na reálnu hodnotu. Ocenenie finančného aktíva vykazované v reálnych hodnotách cez výkaz ziskov a strát, čiže rozdiel medzi súčasným ocenením a predchádzajúcim ocenením sa vykáže do nákladov alebo výnosov. Táto metóda vykazovania priamo ovplyvňuje priebežný hospodársky výsledok. Oceňovanie na reálnu hodnotu nesie so sebou informácie pre budúcich investorov a pre manažment spoločnosti, ktorým pomocou vyjadrenia trhovej hodnoty konkrétneho finančného aktíva umožňuje rozhodovanie pre ďalšie investovanie.

1. 2 Finančné nástroje držané do splatnosti

Finančné aktíva držané do splatnosti, sú aktíva s pevne stanovenou dobou splatnosti, avšak nie sú to pohľadávky. Sú to aktíva so stanovenými platbami, ktoré komerčná banka bude držať v tomto portfóliu až do ich splatnosti. Finančné aktívum držané do splatnosti sú napr. dlhopisy, kolaterál, repo obchod. Finančné aktíva držané do splatnosti sú oceňované amortizovanou hodnotou. Ak je takéto aktívum znehodnotený je potreba vytvorenia opravnej položky, ktorá znižuje celkovú hodnotu tohto finančného nástroja.

1. 3 Finančné nástroje vo forme úverov a pohľadávok

Finančné aktíva vo forme úverov a pohľadávok sú aktíva, ktoré na základe dohodnutého splátkového kalendára majú dopredu stanovené jednotlivé splátky istiny a úrokov. Finančné aktívum vo forme úveru je prvotne oceňované reálnou hodnotou a následne amortizovanou hodnotou. Objem úveru je postupne znižovaný o splátky istiny a súčasne zvyšovaný o časovo rozlíšené úroky z úveru, ktoré sú splácané v zmysle splátkového kalendára. Ak je úver znehodnotený je potreba vytvorenia opravnej položky, ktorá znižuje celkovú hodnotu úveru.

Časové rozlíšenie úrokov sa vykazuje vo výnosoch a opravná položka v nákladoch komerčnej banky. Vychádzajúc z uvedeného postupu vykazovania časové rozlíšenie úrokov a výška znehodnotenia úveru ovplyvňuje priebežný hospodársky výsledok banky a výšku aktív banky.

1. 4 Finančné nástroje k dispozícii na predaj

Finančné aktíva k dispozícii na predaj, sú aktíva, ktoré sa komerčná banka rozhodla zaradiť do tohto portfólia. Oceňované sú v reálnou hodnotou, čo znamená trhovou cenou. Pri následnom oceňovaní dochádza k zmene výšky hodnoty aktíva oproti predchádzajúcemu oceneniu na reálnu hodnotu a rozdiel z precenenia sa vykazuje ako položka vlastného imania. Vychádzajúc z uvedeného postupu vykazovania výška vlastného imania banky a výška vlastných zdrojov pre účely kapitálovej primeranosti je priebežne ovplyvňovaná vývojom trhovej ceny finančného aktíva zaradeného do tohto portfólia.

2. Požiadavky na vykazovanie finančných nástrojov v zmysle IFRS 9

Zmeny v medzinárodných štandardoch finančného vykazovanie Rada pre Medzinárodné účtovné štandardy zverejnila v roku 2009, kde štandard IAS 39 by mal nahradiť štandard IFRS 9 –Finančné nástroje [2].

Nové zmeny sa zamerali na :

- a) klasifikáciu a oceňovanie finančných nástrojov a ich vykazovanie,
- b) oceňovanie amortizovanou hodnotou,
- c) vyhodnocovanie znehodnotenia finančných nástrojov,
- d) zabezpečovacie nástroje.

Zmeny vyplývajúce z uplatnenie nového štandardu IFRS 9 boli zamerané najmä na zatriedenie finančných nástrojov do nových portfólií, posudzovanie očakávaného znehodnotenia finančných nástrojov, stanovenie ich amortizovanej – umorovanej hodnoty a účtovanie hedgingu. Model očakávaných strát z úverov nahrádza dnes používaný model zníženia hodnoty v dôsledku vzniknutých reálnych strát podľa IAS 39.

Základnou podstatou zaradenia finančných nástrojov do nových portfólií je vyhodnotenie finančného nástroja v rámci obchodného modelu. Obchodný model vyžaduje, aby finančný majetok bol držaný za účelom získavania peňažných tokov na základe zmluvne dohodnutých podmienok [3]. Peňažné toky predstavujú platby istiny a úrokov z ešte nezaplatenej istiny. Ak

finančný nástroj spĺňa túto požiadavku je oceňovaný amortizovanou hodnotou a bude zaradený do portfólia finančných nástrojov, ktoré sú oceňované touto amortizovanou hodnotou.

Obchodný model vyjadruje ako banka riadi svoj finančný majetok, aby vytvárala hodnotu pre seba. Obchodný model stanovuje, či peňažné toky budú plynúť z inkasovania zmluvne dohodnutých peňažných tokov, z predaja finančného majetku, alebo z obidvoch transakcií. Ak je dlhový nástroj držaný s cieľom inkasovať zmluvne dohodnuté peňažné toky, môže byť zatriedený do portfólia oceňovaného v amortizovanej hodnote- *amortised cost*, ak zároveň spĺňa požiadavku obchodného modelu (*solely payments of principal and interest*, „*SPPI*“). Dlhové nástroje spĺňajúce požiadavku obchodného modelu, ktoré sú držané v portfóliu oceňovaného v amortizovanej hodnote, a súčasne tento finančný majetok predáva, môže byť zatriedený do portfólia oceňovaného v reálnej hodnote so zaevidovaním oceňovacích rozdielov do ostatného súhrnného zisku (*fair value through other comprehensive income*, v skratke „*FVOCI*“). Finančný majetok, ktorý negeneruje peňažné toky a spĺňa požiadavky obchodného modelu, oceňovaný je reálnou hodnotou bude zaradený do portfólia vykazovaného cez výkaz ziskov a strát (*fair value through profit or loss*, v skratke „*FVPL*“) (napr. finančné deriváty) [4].

IFRS 9 odporúča využívanie aj viacero obchodných modelov. Ak finančný nástroj nespĺňa tieto požiadavky obchodného modelu je zaradený do portfólia, ktoré je oceňované reálnou hodnotou. V zmysle uvedených požiadaviek sa finančné nástroje zaraďujú do nasledovných portfólií:

Portfóliá finančných nástrojov v zmysle IFRS 9 :

- a) finančné nástroje vykazované v amortizovanej hodnote,
- b) finančné nástroje vykazované v reálnej hodnote.

Ak sa komerčná banka rozhodne pre jeden model a bude všetky cenné papiere oceňovať len v amortizovanej hodnote, tak takýto postup by nevyhovoval požiadavkám IFRS 9. Môže nastať situácia, že komerčná banka si stanoví dva modely, kde jeden by bol určený pre finančný majetok oceňovaný v amortizovanej hodnote a druhý by bol určený pre majetok oceňovaný v reálnej hodnote cez výsledok hospodárenia. Pre správne posúdenie stanovenia modelu je potrebné vychádzať zo špecifických znakov konkrétneho finančného nástroja. Záleží taktiež aj od ďalšieho budúceho obchodného zamerania s daným finančným majetkom,

kde rozhodujúci prvok tvorí či sa bude s finančným majetkom obchodovať, alebo bude banka z neho prijímať finančné toky [5].

IFRS 9 zavádza tri portfólia dlhových finančných nástrojov :

- a) v amortizovanej hodnote (*amortised cost*),
- b) v reálnej hodnote so zaevidovaním oceňovacích rozdielov do ostatného súhrnného zisku (*fair value through other comprehensive income*, v skratke „*FVOCI*“)
- c) v reálnej hodnote so zaevidovaním oceňovacích rozdielov do výsledku hospodárenia (*fair value through profit or loss*, v skratke „*FVPL*“) [6].

2. 1 Portfólio - finančné nástroje vykazané v amortizovanej hodnote

Súčasťou tohto portfólia sú také finančné aktíva, ktoré majú stanovený splátkový kalendár podľa jednotlivých čiastkových platieb, ktoré prinášajú peňažné toky. Amortizovaná hodnota takéhoto finančného nástroja sa vyvíja v čase jeho držby a jej výška je odvodená od vývoja peňažných tokov, efektívnej úrokovej sadzby a jeho znehodnotenia. Predaj finančných nástrojov z portfólia vykazovaného v amortizovanej hodnote držaného za účelom získavania peňažných tokov v zmysle IFRS 9 je možné v prípade zhoršenia úverovej kvality finančných aktív [7]. Komerčná banka nemusí držať celé portfólio až do splatnosti finančného nástroja, ako tomu bolo v prípade IAS 39.

Prvotné vykázanie je takéhoto finančného nástroja je stanovené v zmysle IAS 39, to znamená, že komerčná banka vykazuje finančný majetok v bilancii, ak na základe zmluvného vzťahu je jej finančným majetkom. V prípade bežného nákupu alebo predaja tohto finančného majetku sa nákup alebo predaj vykáže použitím účtovania k dátumu uskutočnenia obchodu alebo k dátumu vysporiadania obchodu.

Veľká zmena od 1.1.2018 bude v posudzovaní znehodnotenia úverových finančných nástrojov, na ktoré sa podľa IAS 39 tvorili opravné položky na zistené reálne straty. IFRS 9 zavádza nový model pre stanovenie znehodnotenia úverového finančného nástroja - model očakávaných strát z úverov (*the expected credit losses model*, v skratke „*ECL model*“). ECL model predstavuje zmenu oproti IAS 39 vzhľadom k tomu, že tento nový model vyžaduje posudzovať predpokladané straty už pri počiatocnom vykázaní finančného majetku. Komerčné banky podľa tohto modelu musia už v prvý deň úverového finančného nástroja vykázat stratu rovnajúcu sa 12-mesačnej hodnote ECL aj keď nie je úverovo znehodnotený.

Schéma č. 1 Vykázanie finančného nástroja oceňovaného v amortizovanej hodnote v zmysle IFRS 9 v bilancii a vo výkaze ziskov a strát komerčnej banky

Bilancia komerčnej banky		Výkaz ziskov a strát	
aktíva	pasíva	náklady	výnosy
Finančný nástroj vykazovaný v amortizovanej hodnote, prinášajúci peňažné toky		Náklady na tvorbu opravnej položky z očakávaných strát z finančného nástroja	Výnosy z časového rozlíšenia úrokov z finančného nástroja
časové rozlíšenie úrokov z finančného nástroja	Vplyv na priebežný hospodársky výsledok bežného obdobia		
mínus - zníženie amortizovanej hodnoty finančného nástroja vplyvom posúdenia očakávaných strát vo výške vytvorenej opravnej položky			

Zdroj : Vlastné spracovanie v zmysle IFRS 9 – Finančné nástroje

V rámci preukaznosti vykazovania a transparentnosti postupov je potrebné v účtovnej evidencii banky oddeliť pohľadávky, ktoré boli zaradené do tohto portfólia prvotne a zotrvali v ňom a tie, ktoré boli zaradené do tohto portfólia na základe reklasifikácie - zmeny z pôvodného portfólia finančných nástrojov v zmysle IFRS 9.

2.2 Portfólio - finančné nástroje vykazované v reálnej hodnote

Zmeny vo vykazovaní finančných nástrojov nastanú pri posudzovaní cenných papierov, ktoré budú zaradené do nových portfólií oceňovaných reálnou hodnotou v zmysle IFRS 9 [8]. Pri portfóliách vykazovaných reálnou hodnotou sa v rámci týchto portfólií vyžadujú zabezpečovacie finančné nástroje. Portfóliá finančných nástrojov učených na predaj a portfóliá vykazované cez výkaz ziskov a strát mali v zmysle IAS 39 spoločný znak, že boli obidve oceňované reálnou hodnotou, avšak ich vykazovanie v zmysle IAS 39 bolo rozdielne.

V zmysle nových požiadaviek môžu nastať situácie, že ich zaradenie do portfólia vykazovaného v reálnej hodnote nemusí spĺňať kritériá klasifikácie.

IFRS 9 zavádza portfólio oceňované v reálnej hodnote, kde zmeny z precenenia finančných nástrojov budú vykazované vo vlastnom imaní (ostatnom súhrnnom zisku) pre dlhové finančné nástroje. Dlhový finančný nástroj by sa takto oceňoval, ak ide výhradne o úhrady istiny a úroku a ak je držaný v rámci obchodného modelu za účelom predaja (*fair value through other comprehensive income*, v skratke „FVOCI“).

IFRS 9 zachováva fair value option, čo znamená, že pri prvotnom zaúčtovaní sa môže finančný nástroj oceňovať reálnou hodnotou. V rámci prvotného zaúčtovania v účtovnej evidencii banky naďalej zostáva v platnosti oceňovanie finančných nástrojov v reálnej hodnote.

Komerčná banka na základe požadovaných kritérií rozhodne, či sa zmeny z precenenia dlhových finančných nástrojov budú vykázané vo výsledku hospodárenia (FVPL) alebo vo vlastnom imaní banky (FVOCI). Finančný majetok, ktorý negeneruje peňažné toky čiže nevyhovuje obchodnému modelu musí byť zatriedený do portfólia FVPL. Takéto rozhodnutie komerčnej banky nie je možné meniť počas celej životnosti finančného nástroja.

Schéma č. 2 Portfóliá finančných nástrojov a ich vykazovanie

Portfóliá finančných nástrojov	Oceňovanie finančných nástrojov		
Portfólio finančných nástrojov oceňovaných amortizovanou hodnotou	spĺňa požiadavku obchodného modelu	Amortizovaná hodnota (<i>amortised cost</i>)	prináša peňažné toky z istiny a úrokov znehodnotenie posudzované modelom očakávaných strát
Portfólio finančných nástrojov (FVOCI)	spĺňa požiadavku obchodného modelu a následný predaj	Reálna hodnota (fair value)	prináša peňažné toky z istiny a úrokov
Portfólio finančných nástrojov (FVPL)	nespĺňa požiadavku obchodného	Reálna hodnota (fair value)	neprináša peňažné toky z istiny a úrokov

	modelu		

Zdroj : Vlastné spracovanie v zmysle IFRS 9 – Finančné nástroje

Záver

Cieľom zavedenia tohto štandardu IFRS 9 je zabezpečiť vyššiu transparentnosť a preukaznosť finančnej situácie komerčných bánk Európskej únie. Jeho základná myšlienka je zameraná na možnosť opätovného zhoršenia celkovej finančnej situácie a preto v tomto štandarde je zakotvená požiadavka, že v priaznivých časoch je potrebné sa zabezpečovať proti predpokladaným očakávaným rizikám. Finančná kríza ukázala, že je potrebné posilniť transparentné a preukazné finančné vykazovanie, aby nebola ohrozená dôvera finančných trhov a tým aj stabilitu celého hospodárstva a bankového sektora. Vybrané systémové banky sú regulované z jedného centra Európskou centrálnou bankou a ich konsolidované výsledky vyhodnocované na jednom mieste. Systémovo dôležité banky a taktiež komerčné banky budú musieť prichystať dostatok vlastných zdrojov na pokrytie všetkých rizík vzhľadom k tomu, že model očakávaných strát podstatne zvýši objem rizikovo vážených aktív pre vyjadrenie kapitálovej primeranosti.

Literatúra:

- [1] NARIADENIE KOMISIE (ES) č. 1004/2008 z 15. októbra 2008, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie (ES) č. 1725/2003, ktorým sa prijímajú určité medzinárodné účtovné štandardy v súlade s nariadením Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1606/2002, pokiaľ ide o Medzinárodný účtovný štandard (IAS) 39 a Medzinárodný štandard finančného výkazníctva (IFRS)
- [2] International Accounting Standards Board: International Financial Reporting Standard 9, London 2009
- [3] CROUCHER, Regina, DARTON, Bruce, MARTIN, Jennifer, SCHRUMPF, Johan. Insights into IFRS. KPMG's practical guide to International Financial Reporting Standards. 6th Edition. Italy, Sweet&Maxwell, 2009. p. 388-523. ISBN 978-0-414-04114-1.
- [4] <http://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-9-financial-instruments/>
- [5] International Accounting Standards Committee Foundation (IASCF). London, IASCF, 2010.
- [6] https://www.pwc.com/.../pwc_iasb-ifrs9-final

- [7] International Accounting Standards Board: International Financial Reporting Standard 9, London 2009
- [8] Financial Instruments: Impairment (three bucket approach) Comments by BCBS VII/2011

Príspevok je výsledkom realizácie projektu VEGA (1/0009/17) - "Vytváranie kapitálovej únie v Európe a jej vplyv na jednotlivé členské krajiny".

Kontaktné údaje :

Ing. Mária SCHWARZOVA, PhD.
odborný asistent
Katedra bankovníctva a medzinárodných financií,
Národohospodárska fakulta,
Ekonomická univerzita v Bratislave
Dolnozemska cesta 1
PSČ 852 35
Slovenská republika
email: maria.schwarzova@euba.sk

Kontaktné údaje :

Ing. Viera Malacká, PhD.
odborný asistent
Katedra bankovníctva a medzinárodných financií,
Národohospodárska fakulta,
Ekonomická univerzita v Bratislave
Dolnozemska cesta 1
PSČ 852 35
Slovenská republika
email: viera.malacka@lisekil.sk